

अन्यत्र अन्यदावृत्तीर्दर्शयति एकादशवृत्तयः आसन् आकृतयः क्रियाकराः पञ्च धियश्च ज्ञानाकाराः पञ्च अभिमानश्चेति ॥ ९ ॥ हेवीर भूमीः विषयान् विषयानेवाह गंधादयः पञ्च ज्ञानेन्द्रियद्वाराधीवृत्तीनां विषयाः आकृतिः रूपम् श्रवः शब्दः विसर्गादयः पञ्च कर्मेन्द्रियद्वाराकर्माकारवृत्तीनां विषयाः रतिः संभोगः अतिर्गतिः ॥ १० ॥ पुरस्याभिमानविषयत्वप्रकारमाह एकादशं पुरम् स्वोक्रियत इति स्वीकरणम् अयमर्थः शरीरमभिमानस्य न ज्ञेयतया गंधादिविषयः नापि कार्यतया विसर्गादिवत् किंतु ममेति भोगायतनत्वेन स्वीकार्यतया विषय इति एकेतुविवेकिनामेव पुरं ममत्वाभिमानविषयः न तु मूढानामतो मूढदृष्ट्या अहमहंकारं द्वादशवृत्त्यंतरमाहुः तस्य च पुरमेव शय्यासंज्ञं द्वादशं विषयमाहुः तत्र हि जीवोऽहंकारेण शेते यतः पुरीशयनात्पुरुष इत्युच्यते तासां वृत्तीनामवांतरभेदैरानंत्यमाह द्रव्याणि विषयाः स्वभावः परिणामहेतुः आशयः संस्कारः कर्म अदृष्टम् काल

पदं तथा गुणकर्मानुबद्धं वृत्तीर्मनः श्रयतेऽन्यत्र तत्त्वम् ॥ एकादशासन् मनसो हि वृत्तय आकृतयः पञ्च धियोऽभिमानः ॥ ९ ॥ मात्राणिकर्माणि पुरं च तासां वदंति हैकादशवीरभूमीः ॥ गंधाकृतिः स्पर्शरसश्रवांसि विसर्गरत्यर्थं भिजल्पशिल्पाः ॥ १० ॥ एकादशं स्वीकरणं ममेति शय्यामहं द्वादशमेकमाहुः ॥ द्रव्यस्वभावाशयकर्मकालैरेकादशामो मनसो विकाराः ॥ सहस्रशः शतशः कोटिशश्च क्षेत्रज्ञतो न मिथो न स्वतः स्युः ॥ ११ ॥ क्षेत्रज्ञ एतामनसो विभूतीर्जीवस्य मायारचितस्य नित्याः ॥ आविर्हिताः कापि तिरोहिताश्च शुद्धो विचष्टे त्वविशुद्धकर्तुः ॥ १२ ॥

क्षोभकः तैर्निमित्तभूतैः प्रथमं शतशः ततः सहस्रशः ततः कोटिशः स्युः न तु मिथः स्युः न च स्वतः किंतु क्षेत्रज्ञतः परमेश्वरात् तस्य चानंतशक्तित्वात् अनन्ताः स्युरित्यर्थः यद्वा तासां मिथ्यात्वमनेनोच्यते कोटिशो भवंत्यतस्ताः क्षेत्रज्ञत एव स्युः तत्तत्तयैव सत्तां लभेरन्तु मिथो न च स्वत इति यद्वा क्षेत्रज्ञो जीवस्तस्मान्न स्युः तस्याविकारित्वात् न मिथः इतरेतराश्रयत्वापत्तेः न स्वतः आत्माश्रयत्वापत्तेः अतो मिथ्याभूता एव ॥ ११ ॥ तदेवं श्लोकत्रयेण गुणकर्मानुरुद्धं मनोवृत्तीः श्रयत इति यदुक्तं तत्पञ्चितम् अन्यदा तत्त्वं श्रयत इति यदुक्तं तदेव तत्त्वमाह क्षेत्रज्ञ इति जीवस्य जीवोपाधेः अविशुद्धकर्तुर्मनसः नित्याः प्रवाहरूपेणाविच्छिन्नाः जायतस्त्वमयोराविर्भूताः पश्यति कापि सुषुप्तौ तिरोभूताः पश्यति अवस्थात्रयसाक्षी क्षेत्रज्ञ आत्मतत्त्वमित्यर्थः ॥ १२ ॥